

nictví. Dnes, kdy dekorativní kreslíři vzdělávají se léta a léta nejpřísnější methodickou kázní a trenují svou ruku, obraznost i vkus víc než sportsmeni nebo ekvilibristé snaží se o úkoly krkolomné, přichází p. Štáfl s bezradností a bezelstností perníkáře polévajícího marcipánové výrobky. Jeho dekorační vynalézavost obmezuje se hlavně na pozlátka, kterým poskvvrňuje každou stránku. A pak ještě na srdíčka (ovšem že zase pozlacená), z kterých kape jako po šňůrce — ó, té invence — po třech krůpějích. O vazbě také škoda slov. Věty ty psány jsou jako výstraha pro čtenáře, aby nekupoval tohoto nevkusu, a pro p. Štáfla, aby v něm nepokračoval. — Technicky i řemeslně vyspělejší než toto dětinství, ale *ducha* o málo vyššího jest jubilejní výtvarná publikace p. Topičova: víc malebné než malířské „vise“ a „evokace“ milenek Máchových z duše i ruky p. Kalvodovy. Nechutná theatralistika a výtvarnické režisérství, planý a vyvětralý jahodový lyrismus, kterým měla být ušetřena památka Máchova. Což jest tak — přičteme-li k tomu v létě vydané číslo Díla s kresbami Jakuba Obrovského — celá výtvarnická bilance máchovského výročí. Bilance bledná prostě.

Kalendář paní a dívek českých

redigovala tento rok sl. Růžena Jesenská a proměnila střídmy koflík, plněný jindy mokem syrovátkovým, v hotový pohár plamenného nápoje pekelného, proti němuž absint jest mlékem. Slečna Jesenská, která prodělala veliký vývoj literární od prvních zpěvůnek à la Heyduk k dnešním svým dílům černé magie a satanismu, pozvala si novou společnost, odpovídající jejímu novému přesvědčení. Společnost trochu disparátní, ale jinak, zdá se, dobře seřádaná, společnost, která se dlouho hledala, než se našla, aby stmelila se zato tím pevněji. Vedle Excelence p. Bráfa funguje tu na př. jeho chráněncem p. Jiří Karásek ze Lvovic hned dvěma příspěvky. Aby „paním a dívkám českým“ zvláště šly k duhu, upozorňuji je na povzbudivý výrok, který kdysi adresoval p. Karásek svým čtenářkám. Před několika roky uspořádal totiž Národní obzor anketu, co soudí čeští spisovatelé a umělci o ženách; p. Karásek zodpověděl otázku asi v ten smysl, že se mu zvedá žaludek při myšlence, že by některá žena vzala do rukou jeho knihu. Tedy: dobré chutnání, milé „paní a dívky české“.

Moje odpověď p. Arnoštu Dvořákovi

Mám právo k odpovědi co nejstručněji, protože p. autor nedotýká se jádra sporu a ulpívá na čemsi podružném. Pan autor dokazuje mně, že skul své drama zcela rozumově a logicky, že drama jeho má rozumnou dialektiku. Ale popíral jsem to? Pochyboval jsem o tom? Ani dost málo. Napsal jsem přece výslovně: „Autor sestrojil si zcela bystře dramatickou dialektiku: dobrého krále-pohana, milujícího svůj lid a toužícího prospěti mu, a lid, raněný touhou atd., — ale tato konstrukce jest ryze vnějšková, vnějškově rozumová. Jest básnický sterilní, trapně lysý.“ Čekal jsem, že *zde* nasadí p. Dvořák všechny páky a ukáže mně básnickou plodnost a kypící životnost svého díla, přivede mne k němu, vezme mne za ruku a vloží ji do

té žhavé „dílny velikosti a síly“, kterou musí být každé dobré drama. Že mně ukáže na *scény* básnické síly a velikosti, že mně osvětlí jejich ukrytou *básnickou* kauzalitu. . .

Místo toho vykládá však jen, že jeho drama je logicky myšlené a že má psychologickou pravděpodobnost nebo pravdivost. Vykládá, že dům jeho má dobré lešení a slušné, spořádané základy. Ano, má: ale i při dobrém lešení a při slušných základech jest možno postaviti uměleckou banálnost a chudobu. Skoro všechny pražské novostavby to dokazují.

*

Ani nyní po obšírných vysvětlivkách autorových nemohu uznati, že jsem pojal jeho Václava IV. v podstatě nesprávně. Pan Dvořák parafrazuje vlastně jen pojetí mé a doplňuje je jen dvěma rysy: „zvířecí zvržeností“ a vděčností. — Na první rys nezapomněl jsem ani já, — ale neviděl jsem a nevidím v něm nic dramaticky velkého: „Václav, tento *prchlý, krátkodechý vztěklivec*“, píše doslova. A nevidím také ani nic velkého v rysu vděčnosti, kterou podtrhuje p. autor: „Poznav v nejtěžší chvíli žaláře, že jen jeho prostní jsou pravými syny jeho království, doveďouce pro ně položití i životy, vši silou své duše je obejmě a navždy.“ Tedy: král z vděčnosti zamiloval si své české poddané. To je hezká, občanská ctnost, hodná čítanky, ale — dramatická síla a velikost?

Pan autor charakterisuje dnes Václava jako „půl dítě a půl šelmu“ a jako „tygra se srdcem dítěte“. To může být velmi kuriosní a zajímavá potvora, hodná zájmu přírodopiscova, snad i zájmu *romanopiscova*, ale dramatická báseň žádá něco zcela jiného. Prostě a bez frází: reky, t. j. celé *muže* velkého intelektu i velkého srdce a plné vnitřního rozpětí, plné vůle k moci a velikosti. Tedy muže — ani děti, ani šelmy.

To jest estetická abeceda, která byla zcela jasná starým.

Ti věděli zcela určitě, že mnohé může být psychologicky zajímavé a nemusí být ještě básnický velk. Ti cítili, že jest zásadní vnitřní rozdíl mezi stylem dramatu a stylem povídky nebo románu a že okrsek jednoho nesmí se směšovat s okrskem druhého. Neboť pak vzniká libovůle, a ne vnitřní zákonné dílo.

Styl jest výběr, a tedy nejprve — výběr látky.

*

Pan Dvořák ve své odpovědi zabírá do strun, které se mají nechat v umělecké diskusi s pokojem. Koketuje s vlasteneckým citem. Stará zkušenost mně říká, že je to špatné znamení pro pevnost jeho posice: v Čechách alespoň obyčejně, kdo nestojí umělecky nebo věcně pevně, začne pošilhávat po argumentech vlasteneckých.

Prý snad kdyby byl Japonec. mohl by soudit jako já, že sen Václavův je „skromný a šedý“. Milý pane, to jsou ohybné zlovuky a nezasluhují, než abych si ucpal pro ně sluch.

Básnická velikost jest cosi, co platí pro Japonce jako pro Čecha, — jest něco, co se soudí vnitřními kritérii theoretickými, a ne zřeteli praktického utilismu.

Že konkrétní historický čin Václavův — dekret Kutnohorský — byl nám prospěchem, o tom není diskuse. Nejde však o toto historické *faktum*, nýbrž o stupeň

104 zákonnosti a síly Vaší básnické *vise*, Vaší *tvorby*. Neračte tedy mísit tuto dvojí oblast zcela různorodou.

A tu není mně pochyby, že čin Václavův ve Vaší *básni* není veliký. Sílu básnickou měříme totiž jako každou sílu jinou odporem, který musí přemáhat, nepřetím, které musí vyvinout. A tohoto napětí není právě ve Vašem Václavovi. Václav sleduje jen přirozený sklon své dobroty i povinnost vděčnosti, kterou cítí (jak nám právě vyložil p. Dvořák), dává-li Čechům tři hlasy.

V umění má cenu jen ta harmonie, která rozvádí *velké disonance*, — a těch zde není.

*

Totéž nutno odpovědět i na otázku páně Dvořákovu, jsou-li malí ti, kdož „se zvedají pro pravdu boží“?

Jací jsou *historicky* stoupenci Husovi, po tom nám zde nic není; v *básni* p. Dvořákově velikosti na nich však nevidím. Z básně p. Dvořákovy nezvídám o nich mnohem víc, než že jsou to lidé žádající si kalicha a vymáhající jej hlučnými demonstracemi. Pan Dvořák měl právě *zde* ukázat uměleckým činem, tvorbou, tedy *v řadě konkrétních dramatických scén*, co rozuměli husité pravdou boží, jak si ji představovali a jak jí chtěli upravovati život soukromý i veřejný. O tom nemělo mu být „trapno mluvit“ — v dramatech.

Uznal jsem heroism Matěje Ševce, ale že p. autor sám nemá pro něj správné míry a správného ocenění, prozrazuje k mému úžasu s trapnou bezděčností. „Nepřekonal Jakub Pekař ještě víc v sobě?“ táže se mne p. Dvořák otázkou trochu groteskní. Nikoliv. Švec pomohl králi svému k útěku svou sebevraždou — dal mu tedy nejvíc, co může dáti člověk člověku. Překonal v sobě nejvíce, co může člověk překonat: svou lásku k životu, svůj životní instinkt. Vzal na sebe hřích (jsme v křesťanském středověku!), nad nějž není těžšího křesťanovi: sebevraždou. Vedle něho jest Jakub Pekař mravní trpaslík: konšelé vstřelili jej do brnění a poslali jej bojovat pod Zikmunda, on však přešel k Písnému; za to vezme ovšem svou odměnu od krále: jest ustanoven konšelem. To je celý jeho heroism...

Je-li co pro kritika trapné, tedy jistě to, musí-li poučovat autora o mravní váze a mravním smyslu vlastních jeho figur, — satisfakce, o níž jsem věru nestál a která mně působí jen rozpaky.

*

Pan Dvořák brání se proti mně tím, že mu podsunují cíl, kterého neměl: nepsal prý tragedie a nepsal prý zejména tragedie královskosti.

Přemýšlel prý také o tragice královskosti snad totéž, co já, snad ještě „krásnější věci“ (pak jaká škoda, že jich zamlčel ve svém článku!), ale „žel“ zůstaly jen přemýšlením.

K tomuto *žel* mohu dodat za sebe jen amen.

Neboť mám a měl jsem upřímný žel (a vysloviti tento žel bylo také účelem mého článku v minulém ročníku), že p. Dvořák položil cíl své touhy ne dost vysoko a že ctnost skromnosti, která, jak dnes píše, zdobí prý zvláště moderního dramatika, kultivoval poněkud nestřídmo...

Je pravda, že jsem na jednom místě ve svém článku mluvil o „tragičnosti“

105 díla p. Dvořákovy a že jest alespoň formálně v právu, hájí-li se, že psal pouze drama, — ale i drama žádá mnohem, mnohem přísnějšího stylu, než jest ochoten přiznat p. Dvořák. Stylový výraz Krále Václava jest v podstatě *románový*, a ne dramatický — románový přesto, že jsou ve hře vnějšíkové efekty velmi hlučné.

Pan Dvořák píše, že sledoval při svém dramatu jakýsi cíl pedagogický: chtěl prý diváka dnešního, který jest jaksi roztržštěný a prosý tvíry, vychovati povolným pochodem po „šedých líchách všednosti a malosti“ k pravé božské velikosti a tragičnosti. Jen „zlidovělé drama“ jest prý cestou k tragedii.

„Zlidovělé drama“! Žijeme v době, kdy slovo „lid“ má dobrý zvuk a lepší se jako populární nálepka na všecko: místně i nemístně.

Kdybych byl dramatickým básníkem, řekl bych si prostě, že úkolem mým jest *tvorit* velikost a sílu — to že jest úkol jedinečný, v němž nemůže mne nikdo ani nahradit, ani zastoupit —, a ne *vychovávat* k nim: to přenechal bych přečetné kastě učitelů, prostředkovatelů a sblížovatelů nejrůznějších forem. A řekl bych si, že jediná výchova k umění, která není frázi, jest postaviti diváka tváří v tvář dokonalému dílu uměleckému, a neporozumí-li dnes, opakovat tuto konfrontaci za měsíc, za dva, za šest, za dvanáct, za dvacet měsíců...

*

Napsal jsem ve svém článku větu, že kdo vytvořil konec II. aktu Krále Václava, „nad tím není možno lámati hůl; od toho jest nutno čekati a zase čekati“. Nad touto větou pohoršuje se. rozumím-li dobře, jako nad nezdvořilostí p. Dvořák. Ve výraze mém není nic takového a já výtku p. Dvořákovu prostě, ale rozhodně odmítám. „Lámati hůl“ jest zcela běžná metafora = odsuzovati někoho.

Česká bibliofilie

Čeští bibliofilové vydávají desetkrát do roka časopis Český bibliofil. List chce sloužiti výtvarné i literární kultuře knižní, podávati i příspěvky beletristické a přináseti umělecké přílohy, jako dřevoryty a lepty. Co jsem posud viděl, jest po stránce vnější úpravy knižní, vkusu i řemesla pěkné a dobré. Ale obsah není všude té úrovně, aby si zasloužil svou vnitřní hodnotou zvýšené péče a pozornosti které se mu zde dostává. Nebo dojdeme snad k paradoxu, že budou u nás na nejlepších příborech servírovány pokrmy prostřední nebo pochybné? V Čechách, kde se tak často sedlá ve veřejném životě od ocasu, nebylo by to skoro nic divného. Nemohl by v tomto směru působit Spolek bibliofilů k nápravě? Nemohl by časopis býti i svým *obsahem* — básnickým, beletristickým, essayistickým — nadprůměrný? Nemohla by býti vedle redakce technické i redakce literární, která by od našich nejlepších autorů vybírala práce opravdu významné a hodnotné?

Trudný paradox literární prostřednosti v dokonalé úpravě výtvarné dopadá na tebe celou svou groteskní ironií, prohlížíš-li prázdnotu črtu p. Joe Hlouchy Moje „paní Chrysanéma“, která vyšla také nedávno ve Volné edici našich bibliofilů. Sešitek ten má ráz japonský, jest vytištěn na japonu, má japonskou obálku i předšádku — a celek: mnoho povyku pro nic za nic.